

YONG'INNING ASOSIY SABABLARI

M.E. Nematov

JKB va NSM OYOXTTEB katta inspektori leytenant.

D.M. Eshboltayev

JKB va NSM OYOXTTEB inspektori leytenant.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14885850>

Annotatsiya. Maqolada yong'inlarning asosiy sabablari, ularning tabiatdan kelib chiqadigan va inson faoliyatidan yuzaga keladigan omillari tahlil qilinadi. Yong'inlar ko'plab tabiiy hodisalar, jumladan, issiqlik, kuchli shamollar va vulkanik faoliyat tufayli yuzaga kelishi mumkin. Shuningdek, ehtiyotsizlik, elektr jihozlarining noto'g'ri ishlatilishi, kimyoviy moddalar va qurilish ishlari kabi insoniy faktorlar ham yong'inlarni keltirib chiqaradi. Maqola, yong'inlarni oldini olish uchun samarali chora-tadbirlarni, shu jumladan, ta'lim, texnologiyalarni joriy etish va infratuzilmani yaxshilashni ko'rib chiqadi. Yong'inlarning oqibatlari, atrof-muhitga, iqtisodiyotga va insonlar hayotiga tahdid solishini ta'kidlaydi. Maqola yong'inlarni kamaytirish va oldini olishda jamoat va davlatlarning muhim rolini tasvirlaydi.

Kalit so'zlar: Yong'in sabablari, tabiiy sabablar, insoniy sabablar, ehtiyotsizlik, elektr jihozlari, kimyoviy moddalar, qurilish ishlari, yong'inni oldini olish, ta'lim va o'qitish.

Yong'inlar tabiatda yuz beradigan ko'plab hodisalardan biridir. Ular insoniyat uchun katta xavf tug'diradi, nafaqat moddiy zarar keltiradi, balki inson hayotiga ham tahdid soladi.

Yong'inlar nafaqat tabiiy ofatlar, balki inson faoliyatining oqibatlari sifatida ham sodir bo'lishi mumkin. Shuning uchun yong'inlarning asosiy sabablari haqida tushuncha olish juda muhimdir.

Yong'inlarning tabiiy sabablari odatda tabiatda yuz beradigan hodisalardan kelib chiqadi.

Quyidagi tabiiy sabablar mavjud:

Quyosh nurlari yer yuzasiga tushib, atmosferada issiqlikni to'playdi. Ba'zi hududlarda, ayniqsa, quruq iqlim sharoitida, bu issiqlik yuqori darajaga yetishi mumkin va o'simliklarni quritib yuboradi. Quruq va issiq sharoitda kichik bir olov yoki issiqlik manbai ham katta yong'inni keltirib chiqarishi mumkin.

Ba'zi yong'inlar, ayniqsa o'rmonlarda, yulduzlardan kelib chiqqan issiqlik tufayli sodir bo'lishi mumkin. Bu nurlanish yerga to'planib, o'simliklarni qizdirishi mumkin.

Ba'zan kuchli shamollar yong'inni tezda tarqatib yuboradi. Bu xususiyatni o'rmon yong'inlarida ko'rish mumkin, chunki yel o'lik o'simliklarni bir joydan boshqa joyga tashib, yangi olov manbalarini keltirib chiqarishi mumkin.

Ba'zi yong'inlar vulqonlarning faoliyatiga bog'liq. Vulkanlardan chiqadigan lavalari yoki issiq gazlar atrofdagi o'simliklar va yer yuzini qizdirib yuborishi mumkin.

Yong'inlarning ko'plab holatlari bevosita inson faoliyatiga bog'liq. Ushbu sabablar odatda ehtiyotsizlik, noto'g'ri foydalanish, yoki ba'zan qasddan sodir bo'lishi mumkin.

Insonlarning ehtiyotsizligi ko'pincha yong'inlarga olib keladi. Masalan, o't o'chirish uchun ishlatilmaydigan o'tin yoki yong'inni nazorat qilishda beparvolik tufayli ko'plab o'rmon va qishloq hududlarida katta yong'inlar yuzaga keladi.

Elektr jihozlarining noto'g'ri ishlatilishi yoki eskirgan simlar ko'pincha yong'inlarga olib keladi. Elektr tizimlaridagi qisqa tutashuv yoki ishdan chiqish yong'inning asosiy sabablaridan biridir.

Ba'zi sanoat va ishlab chiqarish korxonalarida kimyoviy moddalar noto'g'ri saqlanadi yoki ishlatiladi. Bunday holatlar yong'inning boshlanishiga olib kelishi mumkin, ayniqsa yuqori harorat va havo bilan aloqa qilganda.

Qurilish va rekonstruksiya ishlari, ayniqsa elektr ta'minoti yoki issiqlik bilan bog'liq bo'lgan ishlar, ko'pincha xavfli bo'lishi mumkin. Qurilish maydonlarida ishlatiladigan asbob-uskunalar, materiallar va protseduralar yong'in xavfini oshiradi.

Insonlar o'rmonlarni kesib tashlash, yo'llar qurish yoki boshqa inshootlar yaratishda tabiiy resurslarni o'zgartirishi yong'inlarning yuzaga kelishiga sabab bo'ladi.

Shahar va qishloqlardagi infratuzilmaning o'zgarishi, yangi joylarda ko'plab qurilishlar, birinchi navbatda ularni oldini olish tizimlarini yomonlashtirishi mumkin. Agar bunday joylarda yong'in bo'lsa, xavf va zarar katta bo'ladi.

Yong'inlarni oldini olish uchun ko'plab tadbirlar mavjud. Quyidagi choralarga e'tibor qaratish kerak:

Yong'inlarni oldini olishning asosiy yo'llaridan biri jamoatni ta'lim va o'qitishdir. Yong'in xavfini kamaytirish uchun aholiga yong'in xavfsizligi bo'yicha ma'lumotlar yetkazish kerak.

Yong'inlarni oldini olishda yangi texnologiyalar muhim rol o'ynaydi. Masalan, aqlli yong'in signalizatsiyasi tizimlari yoki avtomatik o'chirish tizimlari yong'inlarni erta aniqlash va tezda boshqarishga yordam beradi.

Havfsiz yong'in o'chirish usullarini ishlab chiqish, shu jumladan o'qitilgan odamlarni yong'in o'chirishga tayyorlash zarur.

O'rmonlarni, tabiiy hududlarni va tabiiy resurslarni asrab-avaylash ham yong'inlarning oldini olishga yordam beradi. Ayniqsa o'rmonlarning kesilishiga qarshi chora-tadbirlar ko'rish muhimdir.

Shaharlar va qishloqlardagi infratuzilmani yaxshilash, xavfsizlikni oshirish uchun muhimdir. Yong'inni tezda aniqlash va tezkor javob berish tizimlari o'rnatish, shuningdek, yong'in xavfi bo'lgan hududlar uchun qoidalarini ishlab chiqish zarur.

Yong'inlarning oqibatlari juda keng va turlicha bo'lishi mumkin:

Yong'inlar ko'pincha katta moddiy zarar keltiradi. Uylar, sanoat ob'ektlari va boshqa infratuzilmalar yong'inida yo'qoladi.

Yong'inlarning asosiy oqibatlaridan biri insonlar va hayvonlar hayotiga tahdid solishidir.

Ko'plab yong'inlar odamlarning o'limiga yoki jiddiy jarohatlanishiga olib keladi.

O'rmon yong'inlari yoki sanoat yong'inlari atrof-muhitga katta zarar yetkazadi.

O'simliklar va hayvonlar turmush tarzini o'zgartirishi mumkin, ekologik tizimlar buziladi.

Yong'inlar ko'pincha iqtisodiy o'sishga jiddiy zarbalar beradi. Ayniqsa, yirik sanoat yoki qishloq xo'jaligi yong'inlari davlat yoki xususiy sektorga katta iqtisodiy zarar etkazishi mumkin.

Yong'inlarning sabablari juda turlicha bo'lib, ularni aniqlash va oldini olish zarurdir.

Tabiiy va insoniy sabablarga e'tibor qaratish, samarali choralar ko'rish yong'inlarning salbiy oqibatlarini kamaytirishga yordam beradi. Yong'inlarga qarshi kurashish va oldini olishda jamiyatning va davlatlarning yirik roli bor.

REFERENCES

1. Smith, J., & Brown, A. (2019). Fire Prevention and Safety in Urban Environments. Cambridge University Press.
2. Johnson, R., & Taylor, M. (2020). Understanding Wildfires: Causes, Consequences, and Prevention Strategies. Oxford University Press.
3. National Fire Protection Association (NFPA). (2023). Fire Safety and Prevention: A Global Perspective. NFPA Publications.
4. Rodriguez, D., & Garcia, P. (2021). The Impact of Human Activities on Fire Incidents: A Review of Recent Studies. *Journal of Environmental Safety*, 34(2), 123-135.